

ks. Krystian Strycharski

Papieski Wydział Teologiczny, Sekcja w. Jana Chrzciciela

PODSTAWY TEOLOGII EGZORCYZMU WIELKIEGO

Słowa kluczowe:

szatan, egzorcyzm, opętanie, sakramentalia, anioł, historia Zbawienia, Trójca święta.

Keywords:

satan, exorcism, possession, sacramentals, angel, history of Salvation, Holy Trinity.

Wstęp

Spojrzenie współczesnego człowieka na egzorcyzmy w dużej mierze ogranicza się do dziedziny pseudodemonologii (niemającej żadnego związku z nauką o aniołach), a nawet bardziej porównywalne jest do rodzaju fantastyki przynoszącej dreszczyk i kuł i emocji. Dlatego, pisząc o egzorcyzmach w niniejszym artykule, wyjaśnię ich znaczenie, ukazać siłę Trójcy świętej w walce z mocami ciemności oraz przybliżyć posługę kapłana egzorcysty, wskazując na wstawiennictwo Maryi, aniołów i wszystkich świętych. Egzorcyzm to jedna z dróg pomocy miłosiernego Boga, wychodząca na przeciw cierpienia człowieka. Do zrozumienia teologii tego sakramentalium, konieczne jest wejście w historię Zbawienia, zatrzymanie się przy Chrystusie i Jego dziele odkupienia, a także ukazanie walki z mocami ciemności, jaka toczy się w ciągu całej historii ludzkiej i „trwa będzie do ostatniego dnia”⁴¹⁹.

Dobro Boga i nieposłuszeństwo stworzenia

„A Bóg widział, że wszystko, co uczynił było bardzo dobre” (Rdz. 1, 31). Pismo święte już na samym początku przybliżyło nam przymiot dobroci Boga, który stwarza świat

⁴¹⁹ Zob. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, nr 37, cyt. za: *Sobór Watykański II: konstytucje, dekryty, deklaracje*, Pallotinum, Poznań 1986, s. 564.

i człowieka na swój obraz i podobieństwo „w sprawiedliwości i prawdziwej wierności” (Ef 4,24), obdarzył go błogosławieństwem i pełnił swoją rolę. Dając człowiekowi wolność, zostawił w nim szczególny znak swojego obrazu⁴²⁰. O dobroci Boga mówi również Sobór Watykański I: „Bóg z dobroci swojej i wszechmocny potęg swoją, nie dla zwiędzenia i zdobycia własnego szczęścia, ale dla objawienia swojej doskonałości przez dobra, jakich udziela, stworzył świat”⁴²¹.

Pismo Święte w opisie stworzenia człowieka, który został „ukonstytuowany w przyjaźni ze swoim Stwórcą”⁴²², zwraca uwagę na obecność „dworu aniołów” (zob. Rdz 1, 26). Aniołowie jako istoty duchowe⁴²³ istniały przed stworzeniem człowieka i świata materialnego. Takie „diabeł (...) i inne demony zostały przez Boga stworzone jako z natury swojej dobre, ale sami z własnej winy stali się złymi”⁴²⁴. Przez zazdrość (por. Mdr 2, 24)

oni wykorzystali wolny wybór, sprzeniewierzyli się Bogu i nie wytrwali w prawdzie (por. J 8, 44), nieodwołalnie odrzucając Boga i Jego Królestwo⁴²⁵. Szatan, z nienawiści, zwrócił się w stronę człowieka, aby zniszczyć pierwotny stan szczęścia i doprowadzić do podziału między człowiekiem a Bogiem. Gdy człowiek uległ jego podszeptom, w swojej wolności wybrał zło, stając się niewolnikiem grzechu i poddanym władzy diabła i miernicy⁴²⁶. To nieposłuszeństwo Bogu odbiło się na całej ludzkości, bowiem „Przez nieposłuszeństwo jednego człowieka wszyscy stali się grzesznikami” (Rz 5, 19). Dlatego od początku ludzkiej historii „toczy się między nimi walka przeciw mocom ciemności; walka ta zaczęła się od początku świata, trwa będzie do ostatniego dnia, według słowa Pana” (zob. Mt 24, 13; 13, 24–30 i 36–43)⁴²⁷, a człowiek, do wiadczenia wewnętrznego rozdarcia, stał się uczestnikiem tej batalii „między dobrem i złem, między światłem i ciemnością”⁴²⁸.

Grzech cierpieniem człowieka

Człowiek w sakramencie chrztu, przyjmując łaskę uwolnienia od grzechu pierworodnego i od wszelkiego grzechu, pozostaje w dalszym ciągu narażony na konsekwencje tych grzechów, które szatan wykorzystuje, aby na nowo zwiędzić człowieka i doprowadzić do podziału oraz zniszczenia harmonii z Bogiem.

Szatan, znając wolność, ale zarazem słabość człowieka, poddaje go pokusom, które zwodzą i popychają do grzechu⁴²⁹, co w następstwie doprowadza do zerwania wiary z Bogiem – „Wasze winy wykopały przepaść między wami a waszym Bogiem” (Iz 59, 2). Pójście za pokusą szatana powoduje utratę kierunku do celu⁴³⁰, którym jest sam Chrystus, bo „kto chodzi w ciemności, nie wie, dokąd idzie” (por. J 12, 35). Człowiek

⁴²⁰ Zob. *Gaudium et spes*, nr 17.

⁴²¹ Zob. Sobór Watykański I, Sesja III, Rozdz. 1. *O wierze katolickiej*, cyt. za: *Breviarium Fidei*, Księga I w. Wojciecha, Poznań 1997, Rozdz. V, nr 19.

⁴²² *Katechizm Kościoła Katolickiego* (KKK), Pallotinum, Poznań 2012, nr 374.

⁴²³ Por. tamże, nr 328.

⁴²⁴ Sobór Laterański IV, cyt. za: *Breviarium Fidei*, dz. cyt., Rozdz. V, nr 10.

⁴²⁵ Por. KKK, nr 392.

⁴²⁶ Por. Sobór Trydencki, Sesja V, *Dekret o grzechu pierworodnym*, nr 1–2, [w:] *Breviarium Fidei*, dz. cyt., Rozdz. V, nr 46–47.

⁴²⁷ *Gaudium et spes*, nr 37.

⁴²⁸ Tamże, nr 13.

⁴²⁹ Por. M. Mróz, *Tajemnica ludzkiej nieprawości. Aktualność w. Tomasza z Akwinu o złu moralnym i wadach głównych*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2010, s. 151.

⁴³⁰ Tomasz z Akwinu, *Summa Theologica: o Bogu: cz.2, (1,13-26)*, Veritas, London 1975, I, q. 19, a. 1, ob. 1,3., s. 129

po popełnieniu grzechu zaczyna żyć w separacji, tzn. w oddaleniu od miłosnej jedności z Bogiem, traci jednocze i piękno, i dobro. Grzech niszczy relacje człowieka do człowieka i godzi w ludzką solidarność⁴³¹, wprowadzając go w osamotnienie i ukrycie przed Bogiem (zob. Rdz 3, 8).

Gdy tylko człowiek zapragnie pojednania i powrotu na drogę zjednoczenia z Chrystusem, Bóg, jako miłosierny Ojciec, zawsze wychodzi do niego w sakramencie uzdrowienia i zbawienia. Moc sakramentu pokuty i aktu skruchy udzielają człowiekowi Bożej łaski, uwalniają go od winy i kary wiecznej, a przez rozgrzeszenie dostępuje on odpuszczenia grzechów (zob. J 20, 23)⁴³². Z tą samą mocą działa sakrament namaszczenia chorych, o którym pisze św. Jakub: „Choruje ktoś w ród was? Niech sprowadzi kapłanów Kościoła, by się modlili nad nim i namaścił go olejem w imię Pana. A modlitwa pełna wiary będzie dla chorego ratunkiem i Pan go podwładzi, a jeźli liby popełnił grzechy, będą mu odpuszczone” (Jk 5, 14–15).

Nauka Kościoła podaje nam również przykłady, kiedy człowiek związany grzechem, otwiera się na szatana i może zostać przez niego opętany. Ma to miejsce, kiedy szatan lub demony zawładną ciałem człowieka i przejmują nad nim władzę⁴³³. Może się tak stać nawet wbrew ludzkiej woli. Osobie opętanej towarzyszą często zjawiska takie jak np.: mówienie obcymi językami, wyjawianie rzeczy ukrytych i dalekich, odznaczanie się niewiarygodną siłą fizyczną, wulgarność, agresywne gesty czy „gwałtowna nienawiść do Boga, do Najświętszego Imienia Jezusa, Najświętszej Maryi Panny i świętych, do Kościoła, do Słowa Bożego, do przedmiotów sakralnych, obrzędów, zwłaszcza sakramentalnych, i do świętych obrazów”⁴³⁴. Egzorcyści Raul Salvucci i Gabriel Amorth podają, że istnieje wiele odmian opętania, które różni się objawami i konkretnymi przypadkami, jednak każda z nich związana jest ze wzmożonym atakiem demona na człowieka⁴³⁵.

Przykłady opętania znajdujemy również w ewangeliach i Dziejach Apostolskich. Jezus wyrzuca siedem złych duchów z Marii Magdaleny (Mk 16, 9), wyrzuca złego ducha z niemego, który odzyskuje mowę (Mt 9, 32–38; Mk 3, 20–27), egzorcyzmuje w szabat – wyrzuca ducha niemocy (Łk 13, 10–13). Również uczniowie Jezusa uwalniają od złych duchów i uzdrawiają (Łk 10, 17–20; Dz 5, 12–16; Dz 8, 6–7; Dz 10, 38). Wiele przykładów biblijnych wskazuje nie tylko na spektakularność tego zjawiska, ale przede wszystkim ukazuje ogromne cierpienie i zmaganie osób dręczonych czy opętanych przez szatana.

Jezus odkupicielem człowieka

Bóg, widząc zmaganie i trud spowodowany grzechem człowieka, posłał na świat swojego jednorodzonego Syna, aby wyzwolił ludzi z mocy ciemności i przeniósł do przedziwnego królestwa Swojej światłości⁴³⁶. Dlatego cała misyjna działalność Jezusa Chrystusa na ziemi skierowana była do wszystkich ludzi, a zwłaszcza do tych, „którzy się źle mają”

⁴³¹ *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*, Kielce 2005, nr 392.

⁴³² Por. M. Mróz, *Tajemnica ludzkiej nieprawości...*, dz. cyt., s. 270.

⁴³³ A. J. Nowak, *Opętanie*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Wydawnictwo „M”, Lublin – Kraków 2002, s. 612.

⁴³⁴ *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2009, nr 16.

⁴³⁵ Por. R. Salvucci, *Podręcznik egzorcyzmy, Jasne słowa na temat ciemnej rzeczywistości*, Wydawnictwo „M”, Kraków 2009, s. 61–63; por. G. Amorth, *Wyznania egzorcyzmy*, Edycja Świętego Pawła, Czestochowa 1997, s. 29–32.

⁴³⁶ Por. *Obrzędy chrztu dzieci*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2012, nr 49.A.

(Mt 9, 12). Miała uwolnić ich od grzechu i jego konsekwencji oraz wyrwać z mocy ojca kłamstwa (zob. J 8, 44) i ostatecznie doprowadzić do jedności z Bogiem Ojcem.

Sam Jezus do wiadczał pokus złego ducha, kiedy przebywał na pustyni przez czterdzieści dni, a moc Słowa Bożego i postu wygrał duchową walkę z szatanem (por. Mt 4, 1–11; Mk 1, 12–13; Łk 4, 1–13), by nie było uwolnienie i uzdrowienie dręczonym przez diabła (Dz 10, 38). Ostateczne zwycięstwo Syna Bożego dokonało się na Golgocie, kiedy na drzewie krzyża wziął na siebie grzechy całego świata, „stajcie się posłusznymi a do śmierci” (Flp 2, 8), a zmartwychwstał i zasiadając po prawicy Ojca, gdzie wszystko zostało poddane pod Jego stopy (zob. Ef 1, 21–22)⁴³⁷, zatriumfował nad demonem.

Postanie Apostołów i ich następców

Władzy wypędzania złych duchów udzielił Chrystus Apostołom i innym swoim uczniom (zob. Mt 10, 1–8; Mk 3, 14–15 i 6, 7–13; Łk 9, 1 i 10, 17–20), zapewniając o przyjęciu Ducha Świętego: „Pożyteczne jest dla was moje odejście. Bo jeżeli nie odejdę, Poczyciel nie przyjdzie do was. A jeżeli odejdę, poślę do was” (J 16, 7) –

Parakleta, który doprowadzi ich do poznania całej prawdy (zob. J 16, 8–15). Tym samym obietnicę mocy wyrzucania złych duchów w Jego imię zostawił wszystkim tym, którzy uwierzą (zob. Mk 16, 17).

Od momentu przekazania władzy Apostołom Kościół pełni misję uwalniania ludzi błądzących w mocy demona lub dręczonych jego ingerencją (zob. Dz 5, 16; 8, 17; 16, 18; 19, 12). W tym Jan Paweł II podkreślał znaczenie tej misji: „Kościół uczestniczy w zwycięstwie Chrystusa nad diabłem, Chrystus bowiem dał swoim uczniom moc wypędzania duchów nieczystych. Kościół sprawuje tę zwycięską władzę poprzez wiarę w Chrystusa i przez modlitwę; w pewnych specyficznych wypadkach może ona przybrać formę egzorcyzmów”⁴³⁸.

Moc imienia Jezusa i siła Ducha Świętego Kościół nakazuje demonom, aby nie szkodziły w głoszeniu Słowa Bożego (zob. 1 Tes 2, 18) i oddały władzę nad posiadany człowiekiem i miejscem „mocniejszemu” od siebie (zob. Łk 11, 21–22)⁴³⁹.

Kościół tak i przez sakramenty, modlitwę oraz egzorcyzmy pomaga człowiekowi w walce z szatanem i chroni go, aby był „bezpieczny od wszelkiego zamu”⁴⁴⁰.

Już na samym początku, podczas sakramentu chrztu Świętego, w którym człowiek na nowo rodzi się z wody i Ducha Świętego (zob. J 3, 5)⁴⁴¹, Kościół prosi Boga, aby moc Męki i Zmartwychwstania Jezusa uwolnił dzieci od zmyły grzechu pierwotnego oraz umocnił je Jego łaską w walce przeciwko zasadzkom szatana i nieustannie strzegł na drodze życia⁴⁴².

Podobnie katechumeni przygotowujący się do sakramentu chrztu Świętego wtajemniczenia, zanim wejdą do wspólnoty Kościoła, zostają pouczeni o misterium Chrystusa niosącego wyzwolenie z grzechu oraz do wiadczących modlitwy egzorcyzmu, aby „zostali uwolnieni od skutków grzechu i od wpływu szatana i by umocnieni na drodze duchowej otworzyli serca na przyjęcie darów Zbawiciela”⁴⁴³.

⁴³⁷ *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., nr 5.

⁴³⁸ Jan Paweł II, *Zwycięstwo Chrystusa nad złym duchem* (Katecheza 20 sierpnia 1986r.), [w:] *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II: Bóg Ojciec*, Wydawnictwo „M”, Kraków 1999, s. 209.

⁴³⁹ *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., nr 7.

⁴⁴⁰ Embolizm po Modlitwie Pańskiej, [w:] *Mszał Rzymski*, Pallotinum, Poznań 2010, s. 371*.

⁴⁴¹ Por. *Obrzęd chrztu dzieci*, dz. cyt., wprowadzenie ogólne nr 2.

⁴⁴² Por. Tamże, wprowadzenie teologiczne i pastoralne nr 49.

⁴⁴³ *Obrzęd chrztu Świętego wtajemniczenia dorosłych*, nr 156, [w:] *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., nr 8.

Ko ciół dzi ki sukcesji apostołskiej, w trosce o człowieka i jego zbawienie, otrzymał władz wyp dzania złych duchów i misj sprawowania egzorcyzmów. W Katechizmie czytamy: „Gdy Ko ciół publicznie i na mocy swojej władzy prosi w imi Jezusa Chrystusa, by jaka osoba lub przedmiot były strze one od napa ci Złego i wolne od jego panowania, mówimy o egzorcyzmach”.⁴⁴⁴

Egzorcyzm drogą wyjścia z diabelskich zasadzek

Egzorcyzm od pocz tku chrze cija stwa skierowany był do osób op tanych fizycznie przez złego ducha i nosił nazw uroczystego lub wielkiego, zwanego tak e „egzorcyzmem wi kszym”. Jest on obrz dem liturgicznym Ko cioła i nale y do sakramentaliów. W *Rytuale Rzymskim*⁴⁴⁵, we wprowadzeniu, czytamy: „W egzorcyzmach wi kszych Ko ciół zjednoczony z Duchem wi tym błaga, aby przyszedł On z pomoc naszej słabo ci [por. Rz 8, 26] w walce ze złymi duchami, by nie szkodziły wiernym. Ufny w moc owego tchnienia, w jakim Syn Bo y po Zmartwychwstaniu udzielił mu Ducha, Ko ciół działa w egzorcyzmach nie we własnym imieniu, ale tylko w imieniu Boga albo Jezusa Chrystusa, któremu winny by posłuszne wszystkie stworzenia, tak e diabeł i złe duchy”⁴⁴⁶. Moc egzorcyzmu ma swoje ródło w Jezusie Chrystusie, któremu winny by posłuszne wszelkie stworzenia, równie diabeł i złe duchy. Dlatego Ko ciół, podejmuj c modlitw egzorcyzmu, działa zawsze w imieniu Boga przez Jezusa Chrystusa w Duchu wi tym, „który nie chce mierci grzesznika, lecz aby si nawrócił i ył” (Ez 33, 11).

Gdy zajrzemy do *Rytuału Rzymskiego*, ju we wst pie czytamy: „Ko ciół wiadom tego, e „dni s złe” (Ef 5, 16), nie ustaje w modlitwie, aby ludzie zostali zachowani od diabelskich zasadzek”⁴⁴⁷. Cała tre *Rytuału* wprowadza nas w istot egzorcyzmu i pozwala nam pozna teologi egzorcyzmu wielkiego, do celebracji którego upowa niony jest biskup w swojej diecezji oraz prezbiter, który otrzymał od „ordynariusza miejsca specjalne i wyra ne zezwolenie”⁴⁴⁸, i pozwala uchwyci nam jego istot .

Cały egzorcyzm składa si z formuł, kolejno wypowiedzianych przez delegowanego kapłana, ale równie z rytów i gestów, które podczas modlitwy maj szczególne znaczenie. S to: znak krzy a, nało enie r k, *exsufflatio* – tchnienie i pokropienie pobłogosławion wod ⁴⁴⁹.

Rola Maryi i Wszystkich Świętych

Wspólnota Ko cioła daje człowiekowi schronienie i gwarantowan opiek Bo ej armii (błogosławionych, wi tych, aniołów i archaniołów), wraz z „Dostojn Królów Niebios, Pani Aniołów, która otrzymała od Boga moc i posłannictwo starcia głowy szata-

⁴⁴⁴ KKK, nr 1673.

⁴⁴⁵ *Rytuał Rzymski* składa si z obrz du egzorcyzmu wi kszego, tekstów Ko cioła, które mog by stosowane podczas egzorcyzmów, oraz modlitw błagalnych, wspomagaj cych wiernych w walce ze złym duchem. Nowy Rytuał egzorcyzmów, został opracowany w efekcie odnowy liturgicznej i dostosowania obrz du egzorcyzmu do postanowie konstytucji Sacrosanctum Concilium Soboru Watykańskiego II oraz wydany z upowa nienia w. Papie a Jana Pawła II. W dniu 26 listopada 1999 r., został zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski i jest stosowany w praktyce przez egzorcystów. *Rytuał Rzymski* stanowi centralne ródło niniejszego artykułu. Zob.: *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., s. 5–7.

⁴⁴⁶ Tam e, nr 12.

⁴⁴⁷ Tam e, nr 10.

⁴⁴⁸ *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Pallotinum, Pozna 1984, kan. 1172.

⁴⁴⁹ Zob. *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., nr 20.

na”⁴⁵⁰. Dlatego zanim kapłan rozpocznie obrzęd egzorcyzmu, już na samym początku, w modlitwie przygotowującej, zwraca się bezpośrednio do Jezusa Chrystusa, aby mógł z ufnością wystąpić do walki ze złym duchem, który drczy konkretną osobę, będącą Bożym stworzeniem⁴⁵¹, i przyzywa wstawiennictwa Wszystkich wiarynych.

W Symbolu Apostolskim wyznajemy przeciwko wierze w „wielkich obcowanie”, wierząc, że Kościół jest zgromadzeniem Wszystkich wiarynych, którzy królują razem z naszym Panem i Zbawicielem Jezusem Chrystusem i ofiarują za nas swoje modlitwy⁴⁵². Ponieważ sami z siebie nic nie możemy uczynić (zob. J 15, 5) i „póki przebywamy w ciele, tułamy się daleko od Pana” (2 Kor 5, 6), tym bardziej potrzebujemy ordownictwa tych, którzy przebywają z Bogiem w głębszej jedności (por. 2 Kor 5, 1). Ci, którzy osiągnęli już życie wieczne, „nieustannie wstawiają się za nas u Ojca, ofiarując Mu zasługi, które przez jedynego pośrednika między Bogiem i ludźmi, Jezusa Chrystusa (por. 1 Tm 2, 5) zdobyli na ziemi, służąc Panu we wszystkim i w ciele swoim dopełniając tego, czego nie dostaje cierpieniem Chrystusowym, za ciało Jego, którym jest Kościół (por. Kol 1, 24)”⁴⁵³.

Wezwanie Wszystkich wiarynych jest również zwróceniem się do Maryi, matki Jezusa – Jej „macierzyństwo duchowe rozciąga się na wszystkich ludzi, których Jezus przyszedł zbawić”⁴⁵⁴. Maryja – nowa Ewa, wierna i poddana nowemu Adamowi, jest „najcięższą w walce z wrogiem piekielnym, w walce, która zapowiedziana w protoewangelii miała doprowadzić do najpełniejszego zwycięstwa nad grzechem i śmiercią”⁴⁵⁵. Jako pokorna służebnica stała się dla całego Kościoła znakiem pociechy i niezawodnej nadziei, a także obrony od wszelkich niebezpieczeństw⁴⁵⁶. W Maksymilianie „szaleniec Niepokalanej”⁴⁵⁷, nieustannie przyzywał wstawiennictwa Maryi i nawoływał swoich braci, aby jeszcze mocniej uciekali się pod Jej opiekę i z Ną zwalczali ataki demona: „szatan bowiem starał ostudzić w nas miłość ku Niepokalanej. Ale my tak się urzędujemy, aby właśnie to posłużyło jeszcze ku większej miłości Niepokalanej [...] Niepokalana miała do niego łeb [Rdz 3, 15], a on syczy, ale nic nie robi, bo nie ma takiej siły jak nasza Mamusia”⁴⁵⁸. Również w Dodatku do *Rytuału Rzymskiego* znajdujemy modlitwy błagalne skierowane do Maryi Pocieszycielki Strapionych, Wspomożycielki Wiarynych, w której Dziewicy, by dodawała człowiekowi siły do walki z wrogami, wypraszała pokój i ocalenie, przyjmowała nas w godzinie śmierci, a także udzieliła pomocy we wszystkich utrapieniach, uciskach i potrzebach oraz pośredniczyła, by Jej umiłowany Syn wybawił nas od wszelkiego zła i od niebezpieczeństw zagrażających duszy i ciału⁴⁵⁹.

To litanijskie wezwanie dotyczy również aniołów i archaniołów. Oni bowiem nieustannie kontemplują Boże oblicze, wielbi Go i służą Mu, jako Jego posłańcy⁴⁶⁰. W Bazyli

⁴⁵⁰ R. Salvucci, *Podręcznik egzorcysty...*, dz. cyt., s. 339.

⁴⁵¹ Zob. *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., nr 39.

⁴⁵² Zob. *Breviarium Fidei*, IX 44.

⁴⁵³ Tamże, IX 49.

⁴⁵⁴ *Kompendium KKK*, dz. cyt., nr 100.

⁴⁵⁵ *Breviarium Fidei*, XI 102.

⁴⁵⁶ Prefacja o NMP 58, [w:] *Mszał Rzymski*, dz. cyt., s. 75*.

⁴⁵⁷ Maria Winowska nazywa tak w Maksymilianie Kolbe w swojej książce *Szaleniec Niepokalanej – w Maksymilianie Kolbe*, Wydawnictwo oo. Franciszkanów, Niepokalanów 2009, s. 250.

⁴⁵⁸ *Konferencje w Maksymilianie Marii Kolbego*, red. J.R. Bar, Wydawnictwo oo. Franciszkanów, Niepokalanów 1983, s. 24–25.

⁴⁵⁹ Zob. *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., Dodatek II, nr 8.

⁴⁶⁰ Zob. *Kompendium KKK*, dz. cyt., nr 60.

Wielki pisze: „Ka dy wierny ma anioła jako nauczyciela i pasterza prowadz cego przez ycie”⁴⁶¹. w. Grzegorz Wielki przybli a nam charakterystyk działania trzech najw-
niejszych archaniołów. Archanioł Gabriel, którego imi oznacza „Moc Bo a”, objawił
si Maryi, aby zwiastowa Tego, który w swoim uni eniu postaci sługi, przyszedł, by
zapanowa nad mocami zła. Michał – „Któ jak Bóg” – stoczył walk ze złymi duchami
i nieustannie wspiera ludzi w walce z szatanem. Rafał – „Bóg uzdrawia” – uwolnił oczy
Tobiasza od ciemno ci w ge cie uzdrawiania i był jego opiekunem. Bo y posła cy daj
mocn protekcj i s du ym wsparciem dla człowieka, zwłaszcza w chwilach zmagania
i podejmowanej walki ze złem⁴⁶².

Dlatego przez wstawiennictwo Matki Bo ej, aniołów i Wszystkich wi tych, którzy
umacniaj Ko ciół przykładem swojego ycia w miło ci i wierno ci Chrystusowi oraz
wspomagaj nas swój modlitw , aby my osi gn li pełni zbawienia, kapłan prosi Bo-
ga o Jego miłosierdzie nad dr czonym człowiekiem.

Moc Trójcy Świętej w formule rozkazu

Poniewa kapłan-egzorcysta podejmuje w imieniu Boga⁴⁶³ bezpo redni walk z mo-
cami ciemno ci, demonami, których natura bytowa jest o wiele doskonalsza od natury
człowieka, gdy s stworzeniami czysto duchowymi, bezcielesnymi, niewidzialnymi,
nie miertelnymi⁴⁶⁴ oraz przewy szaj człowieka w wiedzy, poznaniu i przenikliwo-
ci⁴⁶⁵, musi zwróci si do Najwy szego Stwórcy – Ojca, Syna i Ducha wi tego. Moc
płyn ca z pełni miło ci zjednoczenia Trójcy wi tej jest najmocniejszym or em, wy-
mierzonym w stron złych duchów. Ma to miejsce podczas wypowiedzania formuły ro-
zkazuj cej, w której przyzywana jest moc Trójcy wi tej, aby szatan odszedł od dr -
czonej osoby⁴⁶⁶. Zatrzymam si w tym miejscu, przy formule rozkazu, wypowiedzanej
wprost do złego ducha.

Pierwsza cz formuły rozkazuj cej odwołuje si do autorytetu sprawiedliwo ci i do-
broci Boga Ojca. Całe Objawienie Bo e daje nam pozna natur Boga jako Najwy sze-
go Dobra⁴⁶⁷. W Psalmie 145 czytamy słowa Dawida: „Pan jest dobry dla wszystkich
i Jego miłosierdzie ogarnia wszystkie Jego dzieła” (Ps 145, 9). Pan Jezus, udzielaj c
odpowiedzi bogatemu młodzie cowi, wskazuje na wielko i dobro Boga b d cego
ródłem wszelkiego dobra: „Nikt nie jest dobry, tylko sam Bóg” (Mk 10, 18).

w. Augustyn w swojej modlitwie wychwala moc dobroci Boga: „Ty jest, Bo e, Do-
brem... mówisz nam wszystko dobre... z Ciebie, o Bo e, spływaj na nas zawsze
wszelkie dobra, Ty odwracasz od nas zło wszelakie... Ty nikogo nie opuszczasz, bo
jeste Dobrem najwyszym”⁴⁶⁸. Dobro Boga przejawia si w trosce i podtrzymywaniu
człowieka i wiata w istnieniu, „Bóg opiekuje si i rz dzi wszystkim, co stworzył” (Kol

⁴⁶¹ Tam e nr 61.

⁴⁶² *Homilia w. Grzegorza Wielkiego, papie a, do Ewangelii*, [w:] Liturgia Godzin IV, Pallotinum, Pozna 1988, s. 1217–1218.

⁴⁶³ Zob. *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., nr 12.

⁴⁶⁴ Zob. KKK nr 330.

⁴⁶⁵ Por. S. Zalewski, *Walka z osobowym złem. Studium o postudze egzorcyzmowania w Ko cieie Katolickim*, Płocki Instytut Wydawniczy, Płock 2013, s. 494

⁴⁶⁶ Zob. *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., nr 28.

⁴⁶⁷ Por. J. Warzeszak, *Bóg jedyny w Trójcy Osób*, Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 2006, s. 90.

⁴⁶⁸ M.A. Vannier, *Bóg Ojciec Tajemnica Miło ci, Ojcowie Ko cioła o Bogu Ojcu*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1999, s. 27–31.

1, 16). Bóg b d cy najwy szym dobrem nie odmawia dobroci tym, którzy dzi ki Niemu stali si dobrzy.

Dobro Boga ukierunkowana na człowieka, która stała si przedmiotem zawi ci diabła, jest mocno zwi zana z przymiotem sprawiedliwo ci Stworzyciela. Sprawiedliwo Boga, który wynagradza wszelkie dobro i karze za zło, jest prawdziw zgub szatana, o czym mówi nam Ksi ga Rodzaju: „Poniewa to uczyniła , b d przekl ty w ród wszystkich zwierz t domowych i polnych; na brzuchu b dziesz si czołgał i proch b dziesz jadł po wszystkie dni twego istnienia. Wprowadzam nieprzyja mi dzy ciebie i niewiast , pomi dzy potomstwo twoje a potomstwo jej: ono zmia d y ci głow , a ty zmia dysz mu pi t ” (Rdz 3, 14). Człowiek, który yje dobroci i Bo sprawiedliwo ci , do wiadcza Jego rado ci – „Przekazuj pami o Twej wielkiej dobroci i raduj si Tw sprawiedliwo ci ” (Ps 145, 7). Dlatego na słowa Ojca (w formule rozkazu zawartej w *Rytuale*)⁴⁶⁹, który jest dobry i sprawiedliwy, zły duch jest zmuszony ust pi . Dobro Boga i Jego sprawiedliwo , której zły duch nie posiada, staj si dla niego egzorcyzmem⁴⁷⁰.

Moc rozprasza c nieprzyjaciela jest niepoj te miłosierdzie Boga, dzi ki któremu ka dy człowiek stał si Jego przybrany dzieckiem⁴⁷¹. Ten rodzaj miłoci Bo ej przebacza winy grzesznikowi i obdarza go pomoc w cierpieniu, bowiem „Bóg nigdy nie m czy si przebaczeniem nam”⁴⁷². W miłosierdziu do wiadcza nowego ycia, staje my si jedno ci z Bogiem, kosztuj c Jego miłoci, która czyni nas umiłowanymi dzie mi Ojca. „Bóg, b d c bogaty w miłosierdzie, przez wielk sw miłoci , jak nas umiłował, i to nas, umarłych na skutek wyst pków, razem z Chrystusem przywrócił do ycia” (Ef 2, 4–5). Od samego pocz tku historii Zbawienia Bóg objawia swoje niesko czone miłosierdzie – „Jahwe, Jahwe Bóg miłosierny i lito ciwy” (Wj 34, 6-7), „Bo miłosierdzie Jego na wieki” (Ps 136), obdarza lito ci – „Jak si lituje ojciec nad synami, tak Pan si lituje nad tymi, co si Go boj ” (Ps 103, 13) oraz robi wszystko, by ratowa człowieka, dlatego w. Paweł nazywa Go Ojcem miłosierdzia i Bogiem wszelkiej pociechy (zob. 2 Kor 1, 3), a Afraates, m drzec perski z IV w., wychwala Ojca *Hymnem do Stwórcy*: „Nie ma granic Twoje miłosierdzie, nie ma miary Twoja dobro ”⁴⁷³.

Analizuj c przymioty Boga, Jego dobro , sprawiedliwo , miłosierdzie, widzimy, jak bardzo Bóg pragnie wolno ci i szcz cia człowieka. Dlatego w egzorcyzmie kapłan w formie rozkazu zwraca si do szatana, aby uznał miłosiern miłoci Ojca i odszedł od posiadanej przez niego osoby.

Człowiek uwikłany w grzech i b d cy tym samym zakładnikiem złego ducha, potrzebuje ostatecznego po rednika zbawienia⁴⁷⁴. Moc zbawienia została nam dana od Ojca przez Syna w Duchu wi tym. W Jezusie i Jego imieniu, które oznacza „Jahwe zbawia”, odnajdujemy zbawienie człowieka, bo „Nie dano ludziom pod niebem adnego innego imienia, przez które mogliby my by zbawieni” (Dz 4, 12). Dlatego Karl Rahner powie o Zbawicielu jako o „wydarzeniu zbawczym”, stawiaj c Go ponad nauki czy

⁴⁶⁹ „Rozkazuj ci, szatanie, wrogu ludzkiego zbawienia, uznaj sprawiedliwo i dobro Boga Ojca, który słusznym wyrokiem ukarał twój pych i nienawi ”, zob. *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., nr 62.

⁴⁷⁰ Por. S. Zalewski, *Walka z osobowym złem...*, dz. cyt., s. 497.

⁴⁷¹ Por. *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., nr 62.

⁴⁷² *Evangelii Gaudium*, Edycja wi tego Pawła, Cz stochowa 2013, nr 3.

⁴⁷³ M.A. Vannier, *Bóg Ojciec Tajemnica Miłoci, Ojcowie Ko ciola o Bogu Ojcu*, dz. cyt., s. 47.

⁴⁷⁴ Por. Ch. Schönborn, *Bóg zesłał Syna swego. Chrystologia*, przeł. L. Balter, Pallotinum, Pozna 2002, s. 77.

obietnic⁴⁷⁵, a w. Paweł wskazuje na Tego, który stał się dla nas „sprawiedliwością, i uświęceniem, i odkupieniem” (1 Kor 1, 30).

Warto w tym miejscu postawić pytanie, dlaczego wszechmoc Jezusa jest nieskończona i sprawcza? I dlaczego demony podczas egzorcyzmu odrzucane na wezwanie Chrystusa również dzisiaj?

Protoewangelia mówi nam o potomku niewiasty, który zmiażdżył głowę szatana (Rdz 3,15). Słowo to wskazuje na Chrystusa, który ma przyjść na świat jako Zbawiciel, aby człowiek nie pozostawał w „niewoli grzechu” (Rz 6, 17) i został uwolniony spod „władzy diabła” (Dz 10, 38). W IV Modlitwie eucharystycznej czytamy: „Ojczyści wi ty, tak umiłowałaś świat, że gdy nadeszła pełnia czasów, zesłałaś nam Jednorodzonego Syna swojego, aby nas zbawił. On to za sprawę Ducha świętego stał się człowiekiem, narodził się z Maryi Dziewicy i był do nas podobny we wszystkim oprócz grzechu”⁴⁷⁶. Wcielenie Syna Bożego i Jego Narodzenie, przez które staliśmy się dziećmi w Chrystusie⁴⁷⁷, pokazuje, że Bóg wszedł w czas i przestrzeń tego świata, aby pokonać „władzę tego świata” (J 16, 11) i „zachować nas od złego” (Mt 6, 13). On w swojej wszechmocy pokonał diabła na pustyni (zob. Mt 4, 1–11), zwyciężył w Ogrodzie Oliwnym, a biorąc krzyż na swe ramiona obezwładnił go i nabył nas na własność za cenę krwi przelanej⁴⁷⁸, „Ten kielich to Nowe Przymierze we Krwi mojej, która za was będzie wylana” (Łk 22, 20).

Potrzeba zbawienia, prowadzi człowieka do ostatecznego celu, jakim jest odkupienie z grzechu i osiągnięcie życia wiecznego, a dla osoby nękanej przez szatana z uwolnieniem od zła i cierpienia. Jednocześnie nie jest to zwycięstwo dobra, które kryje w sobie miłość i wolność⁴⁷⁹. Dlatego Bóg, ofiarowując własne życie, w swoim Synu, Jezusie Chrystusie, który umarł za nas i umarł za nas, zbawia człowieka „ręką potężną i zwyciężymy tym ramieniem” (Pwt 9, 29), bowiem „W Nim wybrał nas przed założeniem świata, aby my byli święci i nieskalani przed Jego obliczem” (Ef 1, 4). Człowiek do wiadczy zwycięstwa życia nad śmiercią w krzyżu Zbawiciela – „To właśnie, co było naszym przeciwnikiem, usunął z drogi, przygwoździwszy do krzyża” (Kol 2, 14), a moc zmartwychwstania w Jezusie, która nieustannie zwrócona jest do człowieka⁴⁸⁰, uwidacznia to zwycięstwo, które deprecjuje potęgę nieprzyjaciela i prowadzi do królestwa światła⁴⁸¹.

Dlatego egzorcysta wydaje rozkaz szatanowi, odwołując się do „Lwa z pokolenia Judy” (zob. Ap 5, 5) i Jego dzieła odkupienia, w którym zwyciężył złego, jako Król Królów i Pan Panów (Ap 19, 16). Wiara egzorcysty w ufność Jezusowi, od którego płynie moc uwolnienia, daje mu pewność i odwagę w posłudze, o czym świadczy w. Jan: „tym właśnie zwycięstwem, które zwyciężyło świat, jest nasza wiara” (1 J 5, 4)⁴⁸². Umocnienie wiary oraz rozpalenie charyzmatu w posłudze przyjęło grono Dwunastu oraz ich następców dzięki Duchowi świętemu.

Ten sam Duch, od samego początku Chrystusa (por. Łk 1, 26–35), przez chrzest w Jordanie (por. Łk 3, 21–22) i wprowadzenie na pustynię, był aktywnie obecny w całej

⁴⁷⁵ Zob. K. Rahner, *Podstawowy wykład wiary. Wprowadzenie do pojęcia chrześcijaństwa*, przeł. T. Mieszkowski, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1987, s. 240, 244.

⁴⁷⁶ *Mszal Rzymski*, dz. cyt., s. 329*.

⁴⁷⁷ Por. *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., nr 62.

⁴⁷⁸ Zob. tamże.

⁴⁷⁹ Por. B. Sesboüé, *Jezus Chrystus jedyny po rednik: rzecz o odkupieniu i zbawieniu*, Poznań 2015, s. 29.

⁴⁸⁰ Por. J. Królikowski, *Podstawy teologii i praktyki egzorcyzmów*, *Wyklinam cię i wypędzam*, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków 2012, s. 158.

⁴⁸¹ Por. *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., nr 62.

⁴⁸² Por. B. Sesboüé, *Jezus Chrystus jedyny po rednik...*, dz. cyt., s. 201.

działalno ci Jezusa⁴⁸³. W Jego mocy pokonał pokusy diabła (zob. Łk 4, 1-13), wyrzucał złe duchy z op tanych (zob. Łk 11, 14-23) oraz udzielał chrztu (zob. Mk 1, 8). Przed swoim odej ciem Jezus powiedział do Apostołów: „A Pocieszyciel, Duch wi ty, On was wszystkiego nauczy i przypomni wam wszystko, co Ja wam powiedziałem” (J 14, 26), a tak e zostawił im obietnic Ducha wi tego Parakleta (adwokata – doradcy, pomocnika, or downika, rzecznika)⁴⁸⁴, pochodzi tego od Ojca przez Syna, aby przekonał wiat o kl sce „władcy tego wiata” – szatana, który ju został os dzony (por. J 16, 7-11). Po swoim zmartwychwstaniu przyszedł i „przyniósł” Apostołom Ducha wi tego. Dał im Go, mówi c: „We miście Ducha wi tego!” (J 20, 22), aby dawali o Nim wiadectwo w mocy Ducha, wyp dziali duchy nieczyste oraz leczyli ludzkie choroby i słabo ci (zob. Mt 10, 1). W ten sposób wypełniła si zapowied : „On b dzie wiadczył o Mnie. Ale wy te wiadczycie, bo jeste cie ze Mn od pocz tku” (J 15, 26-27). Od momentu, kiedy Duch wi ty umocnił uczniów, „poculi si zdolni do tego, aby wypełnia powierzone im posłannictwo. Poculi si m ni. To wła nie sprawił w nich Duch wi ty i nieustannie sprawia w Ko cielem poprzez ich nast pców”⁴⁸⁵.

Moc Ducha wi tego przyzywana jest wi c w formule rozkazuj cej egzorcyzmu. Kapłan rozkazuje, aby szatan uznał ducha prawdy i łaski, który łamie wszelkie działania i podst py oraz niszczy ka de kłamstwo. Skierowany do demona nakaz odej cia ma odp dzi prze ładowc i osobie op tanej przywróci wolno oraz wewn trzny ład i pokój, które s dobrowoln własnoci Ducha wi tego⁴⁸⁶. Dlatego tak wa ny jest wymiar pneumatologiczny egzorcyzmu, urzeczywistniaj cy jego chrystologiczny charakter w boskim misterium sprawowanego przez kapłana sakramentalium.

Charakterystyczn cech ka dej cz ci formuły imperatywnej jest odniesienie si do poszczególnych Osób Trójcy wi tej i zwrócenie si przeciwko szatanowi i jego zasadzkom. Zwie czeniem rozkazu jest bezpo rednie przywołanie Trójcy, odniesienie si do wiary i modlitwy Ko cioła oraz ukazanie mocy wi tego znaku krzy a. Dlaczego wła nie Trójca wi ta i Jej obecno w formule rozkazu?

Na wszechmocy jedyne Boga w Trójcy wi tej opiera si stworzenie wszystkich bytów, zbawienie i u wi cenie człowieka. Cała Trójca wi ta jest najwy sz przyczyn sprawcz , nie ma zatem adnego bytu, który mógłby przewy sza Jej moc⁴⁸⁷. Człowiek jest mieszkaniem dla trzech Osób Boskich, ale jednocze nie zamieszkuje w Trójcy – „Poznajemy, e my trwamy w Nim, a On w nas, bo udzielił nam ze swego Ducha (1 J 4, 13). Dlatego dar Bo ego ycia w Przenaj wi tszej Trójcy, gdzie jest jedno natury i ró norodno Osób Boskich⁴⁸⁸ wł cza człowieka w Ko ciół, który objawia si jako wspólnota osób⁴⁸⁹. Wiara w Trójc umacnia Ko ciół „zjednoczony jedno ci Ojca i Syna, i Ducha wi tego”⁴⁹⁰ i podtrzymuje go, jak powie Orygenes: „potrójn , nierozdzielaln lini , na której zawisł cały Ko ciół i jest przez ni niesiony”⁴⁹¹. T wszechmoc Trójcy podkre la równie Sobór Lateranski IV: „Cał moc wierzymy i bez zastrze e-

⁴⁸³ Por. *Dominum et vivificantem*, [w:] Jan Paweł II, *Encykliki*, Wydawnictwo „M”, Kraków 2014, nr 20.

⁴⁸⁴ Por. J. Warzeszak, *Bóg jedyny w Trójcy Osób*, Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 2006, s. 158.

⁴⁸⁵ Por. tam e, s. 25.

⁴⁸⁶ Por. *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., nr 62.

⁴⁸⁷ Por. J. Warzeszak, *Bóg jedyny w Trójcy Osób*, dz. cyt., s. 221.

⁴⁸⁸ Por. tam e, s. 226.

⁴⁸⁹ Por. M.A. Vannier, *Trójca wi ta, tajemnica jedno ci. Teksty z tradycji*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2000, s. 121.

⁴⁹⁰ *Lumen Gentium*, cyt. za: *Sobór Watykański II: konstytucje, dekryty, deklaracje*, dz. cyt., s. 107, nr 4.

⁴⁹¹ G. Greshake, *Trójjedyny Bóg. Teologia trynitarna*, Drukarnia Tumska, Wrocław 2009, s. 13.

nia wyznajemy, e jeden tylko jest prawdziwy Bóg, odwieczny, nieskończony, niezmienny, niepojęty, wszechmocny i niewymowny, Ojciec, Syn i Duch wi ty”⁴⁹².

Moc egzorcyzmu płynie z ywej wiary w wi t Trójce oraz z oddania Jej swojego ycia w momencie chrztu, przez który człowiek staje si uczestnikiem Chrystusa (zob. Hbr 3, 14) i Ducha wi tego (zob. Hbr 6, 14), dzi ki Ojcu, który nas uzdolnił do uczestnictwa w dziele wi tych w wiatło ci oraz uwolnił spod władzy ciemno ci, przenosząc do królestwa swego umiłowanego Syna (zob. Kol 1, 12–13). Uczestnictwo człowieka w Boskiej naturze, które trwale odnawia si w wyznawaniu wiary, chwaleniu, dzi kczynieniu i uwielbieniu Boga Ojca, Syna i Ducha wi tego w modlitwie, znaku krzy a i doksolonii⁴⁹³, upodabnia człowieka do Trójcy wi tej i daje mu udział w Jej wewn trznym yciu wraz z cał wspólnot wi tych, których wstawiennictwo przyzywane jest podczas sprawowania sakramentalium egzorcyzmu.

Zakończenie

Cała historia Zbawienia ukazuje nam dobro i miłosierdzie jedyne i prawdziwego Boga Ojca, Syna i Ducha wi tego, w którego Ko ciół mocno wierzy i uznaje za Stworzyciela wszystkich istot widzialnych i niewidzialnych, przyjmując Jego opatrność nad wszystkim, co stworzył (por. Kol 1, 16)⁴⁹⁴. Z troską Boga o człowieka i jego pochylanie si nad cierpi cym stworzeniem doprowadziły nas do poznania egzorcyzmu jako jednej z dróg uwolnienia i uzdrowienia człowieka spod władzy diabła, który nieustannie „jak lew ryczący króty, szukaj c kogo po re ” (1 P 5, 8–9). Zobaczyli my, jak wa na jest posługa kapłana sprawującego egzorcyzm, który moc Boga w Trójcy wi tej, niesie pomoc opętanym przez złego ducha, a tak e rozkazuje demonom, by odeszły i odt d ju w aden sposób nie wyrz dzały ludziom szkody⁴⁹⁵. Egzorcyzm, jako sakramentalium, przynosi człowiekowi duchowe dobro dzi ki wstawiennictwu „jednego, wi tego, katolickiego i apostolskiego Ko cioła”⁴⁹⁶ i przywraca godno dziecka Boga oraz ycie w łasce, by o wiecony przez Chrystusa mógl trwać w wierze i by gotowym na „spotkanie przychodz cego Pana razem ze wszystkimi wi tymi w niebie”⁴⁹⁷.

THE BASICS OF THEOLOGY OF THE GREAT EXORCISM

Summary:

Exorcisms have always been an object of human curiosity, arousing fear related to the evil spirits. The theological approach to exorcisms reveals to us the history of Salvation and the experience of sin, that entered humanity through Satan's envy and pride, and imparted great pain and suffering on us. That is why people experience great internal fear participating in the combat between good and evil and between light and darkness. Out of love towards man God sent his Son to heal all those who have fallen under the

⁴⁹² *Breviarium Fidei*, IX. 29.

⁴⁹³ G. Greshake, *Trójjedyny Bóg*, dz. cyt., s. 13.

⁴⁹⁴ *Breviarium Fidei*, V. 10.

⁴⁹⁵ Por. *Rytuał Rzymski. Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*, dz. cyt., s. 7.

⁴⁹⁶ KKK, nr 1667; *Lumen Gentium*, 8.

⁴⁹⁷ *Obrz d chrztu dzieci*, op. cit., wprowadzenie teologiczne i pastoralne nr 100.

power of the devil (ref. Acts 10, 38). By building his Church, that the gates of evil will not overcome (Mt 16, 19), he passed on his power and authority to the apostles and their successors, so that, through the sacraments, prayer, liturgy of exorcism and intercession of the saints, would keep man safe from 'all distress' and support him in combat with satan.

The prayer of exorcism is a sacramental of the church and is performed by a specially delegated priest as a necessary aid in the process of one's healing and deliverance from the powers of evil.

Bibliografia:

- AMORTH G., *Wyznania egzorcysty*, Edycja wi tego Pawła, Cz stochowa 1997.
BREVIARIUM FIDEI, wi ty Wojciech, Pozna 2007
EVANGELII GAUDIUM, Wydawnictwo „M”, Kraków 2013.
 GRESHAKE G., *Trójjedyny Bóg. Teologia trynitarna*, Drukarnia Tumska, Wrocław 2009.
 JAN PAWEŁ II, *Encykliki*, Wydawnictwo „M”, Kraków 2014.
 JAN PAWEŁ II, *Zwyci stwo Chrystusa nad złym duchem* (Katecheza z 20 sierpnia 1986 r.), [w:] *Katechezy Ojca wi tego, Jana Pawła II: Bóg Ojciec*, (Red.), Zega W., Wydawnictwo „M”, Kraków 1999.
KATECHIZM KO CIOŁA KATOLICKIEGO, Pallotinum, Pozna 2012.
KODEKS PRAWA KANONICZNEGO, Pallotinum, Pozna 1984.
KOMPENDIUM KATECHIZMU KO CIOŁA KATOLICKIEGO, Jedno , Kielce 2005.
KONFERENCJE w. MAKSYMILIANA MARII KOLBEGO, (Red.), JBar J. R., Wydawnictwo oo. Franciszkanów, Niepokalanów 1983.
 KRÓLIKOWSKI J., *Podstawy teologii i praktyki egzorcyzmów*, *Wyklinam ci i wyp - dzam*, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków 2012.
LITURGIA GODZIN IV, Pallotinum, Pozna 1988.
 MRÓZ M., *Tajemnica ludzkiej nieprawo ci. Aktualno ci w. Tomasza z Akwinu o złu moralnym i wadach głównych*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toru 2010.
MSZAŁ RZYMSKI, Pallotinum, Pozna 2010.
 NOWAK A. J., *Op tanie*, [w:] *Leksykon duchowo ci katolickiej*, (Red.), Chmielewski M., Wydawnictwo „M”, Lublin-Kraków 2002.
OBRZ DY CHRZE CIJA SIEGO WTAJEMNICZENIA DOROSŁYCH, Ksi garnia w. Jacka, Katowice 2011.
OBRZ DY CHRZTU DZIECI, Ksi garnia w. Jacka, Katowice 2012.
 RAHNER K., *Podstawowy wykład wiary. Wprowadzenie do poj cia chrze cija stwa*, przeł. Muszkiewski T., Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1987.
RYTUAŁ RZYMSKI. EGZORCYZMY I INNE MODLITWY BŁAGALNE, Ksi garnia w. Jacka, Katowice 2009.
 SALVUCCI R., *Podr cznik egzorcysty, Jasne słowa na temat ciemnej rzeczywisto ci*, Wydawnictwo „M”, Kraków 2009.
 SCHÖNBORN Ch., *Bóg zesał Syna swego, Chrystologia*, tłum. Balter L., Pozna 2002.
 SESBOÜÉ B., *Jezus Chrystus jedyny po rednik: rzecz o odkupieniu i zbawieniu*, Wy-

dawnictwo W drodze, Poznań 2015.

SOBÓR WATYKA SKI II: konstytucje, dekryty, deklaracje, Pallotinum, Poznań 1986.

SZCZUREK J., *Trójjedyny. Traktat o Bogu w Trójcy wi tej Jedynym*, Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej, Kraków 1999.

TOMASZ z AKWINU, *Summa Theologica: o Bogu: cz.2, (1,13-26)*, Veritas, London 1977.

VANNIERM. A., *Bóg Ojciec Tajemnica Miło ci, Ojcowie Ko ciola o Bogu Ojcu*, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1999.

VANNIER M. A., *Trójca wi ta, tajemnica jedno ci. Teksty z tradycji*, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 2000.

WARZESZAK J., *Bóg jedyny w Trójcy Osób*, Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 2006.

WINOWSKA M., *Szaleniec Niepokalanej – w. Maksymilian Kolbe*, Wydawnictwo oo. Fra-nciszkanów, Niepokalanów 2009.

ZALEWSKI S., *Walka z osobowym złem. Studium o postudze egzorcyzmowania w Ko cieie Katolickim*, Płocki Instytut Wydawniczy, Płock 2013.